

ЕЛЕКТРОННА ПОШТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

У статті висвітлено формування професійної компетентності сучасних фахівців в аспекті використання в навчальному процесі такої інтернет-технології, як електронна пошта. Увагу зацентовано на сфері використання цієї інтернет-технології в навчальному процесі. Визначено дидактичний потенціал електронної пошти. Розкрито сутність навчання за допомогою електронної пошти. Визначено чинники, котрі детермінують ефективність використання електронної пошти як сучасної інноваційної освітньої інтернет-технології, також з'ясовано основні переваги дидактичного використання електронної пошти як сучасного засобу комунікації. Виокремлено низку ситуацій, типових для роботи викладача в системі електронного навчання. Сформульовано цілі використання в навчальному процесі електронної пошти. Виокремлено спільні й відмінні риси електронної пошти та звичайної поштової служби. Визначено педагогічні умови використання електронної пошти в навчальному процесі.

Ключові слова: інтернет-технологія, електронна пошта, професійна компетентність, навчальний процес, засіб комунікації.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується суттєвим впливом комп'ютерних технологій, які проникають у всі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір. Невід'ємною та важливою частиною становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до світового інформаційно-освітнього простору, є процес комп'ютеризації освіти, що супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу, які пов'язані з внесенням коректив до змісту технологій навчання, котрі мають бути адекватними сучасним технічним можливостям і сприяти гармонійному входженню людей в інформаційне суспільство.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить про те, що у вітчизняній педагогіці ще недостатньо повно розкрито потенційні можливості використання ІКТ як засобу формування професійної компетентності фахівця. Безперечно цінність для визначення сутності та змісту ІКТ-компетентності становлять праці В.А. Адольфа, О.Б. Зайцевої, І.Ф. Ісаєва та ін. Проте, незважаючи на пильну увагу до підвищення якості професійної підготовки студентів, проблема використання ІКТ як засобу формування професійної компетентності фахівців усе ще потребує глибшого вивчення.

Сутність процесу інформатизації, який набув значного поширення в царині освіти і значною мірою впливає на динаміку розвитку сучасного суспільства, розкрито в публікаціях цілої когорти вчених (А.А. Вербицького, Т.П. Вороніної, К.К. Коліна, Д. Белла, А. Тоффлера та ін.).

Мета статті – дослідити формування в навчальному процесі професійної компетентності сучасних фахівців за допомогою використання такої інтернет-технології, як електронна пошта.

Дедалі більшої популярності набуває швидкий обмін писемними повідомленнями за допомогою електронної пошти (англ. *e-mail*). Вона є однією з основних інтернет-технологій. Електронна пошта, будучи технологією спілкування й комунікативним середовищем навчання, репрезентує асинхронну комп'ютерно-опосередковану комунікацію. Використання електронної пошти, насамперед, сприяє ефективному спілкуванню між студентами, викладачами й адміністрацією навчального закладу [9, с. 34].

Особливо часто електронну пошту використовують для спілкування студентів іноземною мовою при проведенні будь-яких проектів, тобто тематично орієнтованого спілкування з певною групою студентів іншого навчального закладу [6, с. 57]. Також за її допомогою можна: а) вести приватне листування ("один на один"); б) розсилати копії свого листа іншим користувачам ("один із багатьма"); в) проводити мережеві дискусії, телеконференції у відтермінованому режимі; г) розсилати новини по спеціалізованих групах користувачів; д) працювати з віддаленими інформаційними серверами, запитуючи в них цікаву для користувача інформацію; е) відправляти факси й телекеси [8, с. 157].

Сутність навчання за допомогою електронної пошти полягає в обміні текстами. Викладач і студенти можуть за допомогою зазначеної інтернет-технології здійснювати передавання організаційної й навчальної інформації, пересилання навчальних матеріалів та виконаних завдань, а також рецензій на них. Викладач може вести листування з майбутніми фахівцями. Електронна пошта може стати форматом проведення консультацій. Ця технологія дає змогу зробити навчання адресним й індивідуалізованим [9, с. 34].

Ефективність використання зазначеної інтернет-технології зумовлена тим, що, з одного боку, вона підвищує мотивацію того, кого навчають, уможливаючи використання англійської мови для реального спілкування у світовому масштабі, яке виходить за межі навчального спілкування. З іншого боку, електронна пошта надає змогу здійснювати продуктивне колективне мислення. Це стає очевидним особливо тоді, коли студенти спілкуються для розв'язання завдання спільними зусиллями, використовуючи іноземну мову як засіб комунікації. Ця можливість є також надзвичайно ефективною для мовної практики. Під час використання електронної пошти як засобу комунікації студенти можуть обмінюватися повідомленнями та брати участь у дискусіях зі своїми друзями по листуванню [5, с. 119].

Зазначена інтернет-технологія призначена для приймання та передавання інформації, цифрових інформаційних ресурсів (у вигляді тексту, графіки, звуку, зображення, програмних продуктів) на великі відстані. Вона є асинхронним комунікаційним середовищем, що означає: для одержання повідомлення не потрібно узгоджувати час і місце його отримання з відправником, і навпаки.

Електронна пошта належить до засобів дистанційного доступу, наданих комп'ютерними мережами. Головна перевага цього засобу комунікації полягає у простоті його опанування й надійності використання [4, с. 112].

Уможливлується розсилання електронної пошти одному або більше абонентам у локальній мережі навчального закладу або в Інтернеті з використанням спеціальних поштових програм. Ці особливості її роботи доцільно використовувати для встановлення зворотного зв'язку між викладачами або навчальними програмами і одним або декількома студентами незалежно від їхнього фізичного перебування [1, с. 40].

Доставлення будь-якого повідомлення та навчальних матеріалів за допомогою електронної пошти здійснюється практично миттєво, забезпечуючи тим самим регулярне оперативне спілкування суб'єктів навчального процесу. Для цього робоче місце користувачів має бути оснащено апаратно-програмними засобами: комп'ютером, модемом, монітором, клавіатурою, мишею, мережевим обладнанням і відповідним програмним забезпеченням. Традиційна базова комп'ютерна підготовка є цілком достатньою для вільної роботи викладача та студентів у режимі електронної пошти [4, с. 112].

Така форма спілкування має явні обмеження, оскільки написання великої кількості листів одним викладачем створює природний бар'єр для широкого застосування листування зі студентами. Крім того, в цьому разі діє часовий чинник, оскільки студенти, як правило, втрачають інтерес до листування, якщо відповідь буде написано через декілька днів, що зведе нанівець позитивний ефект від використання електронної пошти [9, с. 34].

Зазначена інтернет-технологія набуває широкого застосування в царині освіти як один з інструментів спілкування викладача зі студентами й їхніми батьками, колегами з інших освітніх установ тощо. Вона є ключовим інструментом взаємодії учасників навчального процесу в умовах дистанційного навчання [8, с. 157]. Комп'ютерно-опосередкована комунікація збільшує участь сучасних фахівців у навчальному процесі до максимуму – 100% [10, с. 170]. Студенти, котрі через психологічні причини неохоче беруть участь в особистій комунікації в аудиторії, найчастіше мотивованіше спілкуються з використанням електронних засобів комунікації, особливо з використанням асинхронних технологій, до яких належить й електронна пошта.

При достатній детермінованості тематики навчання в проектах з електронною поштою або при додатковому її використанні рекомендовано давати сучасним фахівцям відносну свободу вибору теми або напряму дискусії [9, с. 34–35].

Можна виокремити деякі ситуації, типові для роботи викладача в системі електронного навчання. Водночас доцільно звернути увагу на те, як використання інтернет-технологій може підвищити ефективність роботи.

Інформування тих, хто навчається. Як свідчить практика, сучасні фахівці реагують на інформацію, якщо вона багаторазово (не менше ніж три рази) дублюється. Так, доволі ефективним виявляється розміщення текстового оголошення з інформацією (наприклад, нагадування про наближення терміну подання звітної роботи, списку першоджерел, необхідних для підготовки до семінару) на дошці оголошень інтернет / інтранет-сервера, його одночасне

надсилання через список розсилання й використання звичайного телефону [8, с. 157].

Спілкування із сучасними фахівцями, встановлення зворотного зв'язку за допомогою засобів інтернет-технологій. Найтрадиційнішим і найдоступнішим засобом зв'язку із сучасними фахівцями в умовах дистанційного або інтегрованого (очно-дистанційного) навчання є електронна пошта. Як правило, на самому початку листування (якщо викладач і студенти не знайомі один із одним) викладач надсилає студентам своєї групи лист-вітання, в якому запропоновано коротку характеристику досліджуваної теми й поставлено цілі та завдання навчання. До такого листа часто додається файл із коротким описом професійної біографії викладача (а можливо, й з фотографією), що поживляє процес спілкування і робить його персоніфікованішим і щирішим [8, с. 157].

Комунікація, розмова із сучасними фахівцями – це один із найважливіших компонентів діяльності викладача в системі електронного навчання. Використання інтернет-технологій, з одного боку, спрощує спілкування порівняно з листуванням за допомогою традиційної пошти (що, в принципі, розв'язує питання зі зворотним зв'язком і своєчасним передавання інформації сучасним фахівцям), а з іншого – породжує проблему застосування спеціальних прийомів для організації спілкування людей, які взаємодіють один з одним шляхом листування [8, с. 162].

Написання залікових робіт й отримання зворотного зв'язку. Дуже трудомісткою є робота викладача з перевірки залікових робіт, коли перед ним стоїть завдання не лише проаналізувати роботу студента, а й написати свої коментарі за результатами цього аналізу. Електронна пошта поєднує найпростіші інструменти, закладені до поштової програми (наприклад, автоматичне цитування отриманого текстового повідомлення, на яке збираються відповіді), з невід'ємними атрибутами будь-якого текстового редактора (наприклад, *MS Word*) – підкресленням, виділенням жирним або нахиленим шрифтом, “грою” на розмірі й кольорі шрифту тощо [8, с. 162].

Отже, електронна пошта надає такі можливості для підвищення якості навчального процесу під час формування професійної компетентності сучасних фахівців: організація конфіденційного спілкування між студентами й викладачем, викладачем і батьками; обмін інформацією між розподіленими за інтересами студентськими або викладацькими колективами та проведення ними спільних робіт навчального, пошукового або дослідницького характеру; реалізація методу проектів за участю студентів і викладачів із різних регіонів та країн [7, с. 42]. Зазначена технологія широко застосовується також для координації та встановлення зворотного зв'язку в дистанційному і відкритому навчанні [1, с. 40].

За допомогою електронної пошти можна організувати так звані “віртуальні навчальні класи”. Наприклад, у мережі Інтернет можна використовувати режим “список розсилання” (*mailing lists*), за якого встановлене на сервері програмне забезпечення уможливорює спільне спілкування суб'єктів навчально-

го процесу. Кількість різних списків розсилання (дискусійних груп) може бути дуже великою й обмежується лише можливостями апаратури. У створеній навчальній групі роз'яснюються правила та способи підписки на розсилання й отримання повідомлень. Потім академічна група може приступити до роботи. Кожне повідомлення, надіслане до дискусійної групи будь-яким її учасником, автоматично розсилається лист-сервером усім учасникам. Основним учасником обговорення всіх питань і відповідей студентів є, безумовно, викладач.

Електронна пошта може бути використана для невербального спілкування суб'єктів навчального процесу: сучасні фахівці не обов'язково мають перебувати на місці в момент зв'язку. Їм достатньо оволодіти простим текстовим редактором і декількома командами для відправлення, приймання та маніпулювання з отриманою та переданою інформацією.

Сучасні фахівці можуть використовувати режим електронної пошти для отримання необхідної навчальної інформації з мережі Інтернет, консультації, самопідготовки та взаємонавчання. При проведенні електронних семінарів електронну пошту рекомендовано використовувати в такій послідовності: "виступ" викладача, "виступи" учасників семінару з питань теми, "обговорення", заключне "слово викладача" (весь процес відбувається в епістолярному жанрі, через писемне мовлення). Можливе застосування електронної пошти при проведенні семінару за схемою "семінар-взаємонавчання", "семінар-дискусія", а також для консультацій, коли сучасним фахівцям пересилаються тексти завдань, витяги з рекомендованої літератури тощо [4, с. 112–113].

Електронна пошта є надзвичайно важливою інтернет-технологією. Крім того, що вона є саме масовим засобом електронних комунікацій, через неї можна прийняти або надіслати повідомлення ще у два десятки міжнародних комп'ютерних мереж, частина з яких не мають онлайн-сервісу (тобто прямого підключення до Інтернету) [2, с. 23].

Ця технологія використовується для таких цілей: 1) пересилання повідомлень іншому користувачеві; 2) передавання одного й того самого повідомлення кільком користувачам; 3) розсилання повідомлень у кілька організацій за певним списком; 4) передавання текстового файлу; 5) надсилання бінарного файлу, котрий містить комп'ютерну програму, графічне зображення, опрацьовані за допомогою текстового редактора документи, електронну таблицю або навіть аудіо- та відеоінформацію; 6) поширення "електронного журналу"; 7) передавання через мережу "гарячих новин" й оголошень [3, с. 130].

Вона багато в чому схожа на звичайну поштову службу. Кореспонденція готується користувачем на своєму робочому місці або програмою підготовки пошти, або звичайним текстовим редактором. Потім користувач має запустити програму відправлення пошти, котра надсилає повідомлення на поштовий сервер відправника. Той, у свою чергу, надсилає його на поштовий сервер адресата, де спеціальна програма займається сортуванням пошти та розсиланням її по скриньках кінцевих користувачів. Поштові сервери постій-

но підключені до мережі, тоді як комп'ютери учасників листування можуть установлювати з'єднання з ними в міру необхідності [2, с. 23].

Електронна пошта також використовується як засіб доступу до програм віддалених комп'ютерів і мережевих служб, наприклад, для отримання файлів певних документів або відповідей на запити з мережевих баз даних. Така ЕОМ може виконувати вузьке коло функцій, тоді вона називається ЕДО (електронна дошка оголошень, BBS), або ширше, яке включає пересилання повідомлень на значні відстані з підключенням інших ЕОМ, тоді говорять про телекомунікаційну мережу. У цьому випадку користувачі мають стати абонентами цієї електронної мережі. Таким чином, за певну плату вони отримують можливість надсилати на електронну адресу партнера інформацію в будь-який зручний для них час і відповідно вимагати інформацію для себе. Цей зв'язок й іменується "електронною поштою" [3, с. 130].

Основою будь-якої поштової служби є система адрес [2, с. 23]. У будь-якого користувача в пам'яті ЕОМ є певний відведений йому простір, який називається поштовою скринькою. У кожній поштової скриньки є унікальна електронна адреса [3, с. 130]. Адреса електронної пошти складається з двох частин: ідентифікатора користувача, котрий записується перед знаком "@" (комерційне ей) і доменної адреси машини, яка записується після цього знака [2, с. 23].

Можна виокремити деякі педагогічні умови використання електронної пошти в навчанні: 1) на початку навчання доцільно розбити сучасних фахівців на пари, в котрі включити як студентів, котрі мають досвід використання електронної пошти, так і студентів, які не мають цього досвіду; 2) під час навчання викладач має допомагати студентам, даючи їм короткі рекомендації щодо використання електронної пошти; 3) викладач має враховувати різні рівні підготовки студентів і будувати процес навчання так, аби не було нудно тим, хто встигає, і "не опускалися руки" у тих, хто не встигає. Тобто необхідний індивідуальний підхід до навчання; 4) під час навчання має бути організована спільна робота, при якій відповіді на деякі питання мають давати самі студенти, використовуючи можливості електронної пошти; 5) необхідно організовувати спільне обговорення проблем при використанні електронної пошти [там само, с. 23–24].

Слід зазначити, що освітні можливості електронної пошти є найдоступнішими з усіх інтернет-технологій і водночас найбільш недооціненими. Спеціальні поштові програми засновані на подібних принципах, і, відповідно, для користування електронною поштою не потрібна серйозна професійна підготовка. Електронна пошта має дуже широкі можливості для поліпшення якості навчального процесу. Це й засіб додаткової підтримки навчально-пізнавальної діяльності, що дає чудові можливості спілкування сучасних фахівців із викладачем й один із одним (причому конфіденційного), й засіб управління перебігом освітнього процесу [1, с. 40].

Пояснимо зазначені можливості. Так, за допомогою електронної пошти викладач може негайно поширити відповіді на питання, котрі найчастіше вини-

кають, причому не лише тим, хто запитував, а й усім іншим. Електронна пошта дає змогу зняти бар'єри, які заважають сучасним фахівцям поставити питання, пов'язані з проблемами, котрі лежать поза виучуваною дисципліною. Електронна пошта може якісно змінити управління навчально-виховним процесом, уможливаючи завчасне поширення результатів атестації, розпоряджень й іншої інформації адміністративного характеру. За допомогою електронної пошти студенти можуть пояснити причини своєї відсутності на заняттях, надіслати повідомлення про хворобу, поточні звіти про практику, що проходить у віддалених місцях, тощо. Таке використання електронної пошти створює у студентів відчуття особистого контакту як із викладачами, так і з адміністрацією ВНЗ. За можливості бажано вбудовувати доступ до електронної пошти й у навчальні програми з тим, щоб сучасні фахівці мали можливість якщо й не отримати консультацію, то принаймні поставити своєму викладачеві питання в разі виникнення труднощів або висловити свою думку з приводу роботи програми.

Використання електронної пошти дає можливість збільшити ефективність праці викладачів. У роботі з великою кількістю сучасних фахівців це може виявитися більшою мірою, якщо буде організовано обговорення питань, які надсилаються по електронній пошті, у віртуальних семінарах або спеціально організованих для цієї мети робочих групах. Тут слід урахувати те, що не кожен учень добровільно включиться в такий вид навчальної роботи і, відповідно, виникає потреба у специфічній системі заохочення [1, с. 40].

Особливо слід обумовити переваги використання електронної пошти в навчанні та вивченні іноземних мов. Ця технологія уможливує листування на двосторонній або груповій основі з однолітками-носіями виучуваної мови. Природно, це може створити додаткові можливості для автентичної комунікації.

Електронна пошта може бути тією частиною електронного освітнього середовища ВНЗ, яка дає змогу координувати роботу викладачів і студентів. Збереження електронної копії будь-якого відправленого й отриманого листа та фіксація часу й дати отримання документа уможливує створення електронних портфелів студентів із виконаними та збереженими завданнями, а також "базу даних", де зберігаються інструкції, матеріали, розклад тощо з доступом для обмеженого кола осіб.

Застосування електронної пошти сприяє організації самостійної роботи, дає сучасним фахівцям змогу отримувати інформацію, консультації, організувати власне навчання [9, с. 34–35].

Висновки. Таким чином, доходимо висновку про те, що з усього переліку типів інтернет-технологій саме електронна пошта має стати обов'язковим інструментом кожного викладача. У ВНЗ її можна забезпечити і без виходу в Інтернет, у межах локальної мережі. Її простота, порівняно з іншими технологіями, найвищі можливості як з індивідуалізації роботи із сучасними фахівцями, так і з організації їхньої колективної діяльності, дають можливість назвати цю технологію обов'язковою інформаційною технологією навчання для сучасного навчального закладу. Виявлення й опис переваг і недо-

ліків використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі має перспективу в плані дослідження особливостей використання інших інтернет-технологій, зокрема блогів, підкастів, вікі, форумів, чатів тощо під час формування професійної компетентності сучасних фахівців.

Список використаної літератури

1. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании / И.Г. Захарова.– М. : Академия, 2003. – 192 с.
2. Интернет-технологии в образовании / Р.Н. Абалуев и др. – Тамбов : ТГТУ, 2002. – Ч. 3. – 114 с.
3. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика их использования / Г.М. Коджаспирова, К.В. Петров. – М. : Академия, 2001. – 256 с.
4. Красильникова В.А. Информационные и коммуникационные технологии в образовании / В.А. Красильникова. – Оренбург : ГОУ ОГУ, 2006. – 235 с.
5. Маловичко Є.А. Використання мережі Інтернет для формування професійної комунікативної компетентності майбутніх інженерів у вищому навчальному технічному закладі / Є.А. Маловичко // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. – 2011. – № 9 (191). – С. 119–124.
6. Методика викладання іноземних мов у навчальних закладах : підручник / С.Ю. Николаєва та ін. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
7. Панюкова С.В. Использование информационных и коммуникационных технологий в образовании / С.В. Панюкова. – М. : Академия, 2010. – 224 с.
8. Развитие профессиональной компетентности в области ИКТ : базовый учебный курс / М.В. Моисеева и др. – М. : Обучение_Сервис, 2008. – 256 с.
9. Раицкая Л.К. Дидактические и психологические основы применения технологий Веб 2.0. в высшем профессиональном образовании : монография / Л.К. Раицкая. – М. : МГОУ, 2011. – 173 с.
10. Beauvois M.H. Computer-Mediated Communication (CMC): Technology for Improving Speaking and Writing / M.H. Beauvois // Technology-Enhanced Language Learning. – Lincolnwood, IL : National Textbook Company, 1997. – P. 165–184.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2014.

Данилюк С.С. Электронная почта как средство формирования профессиональной компетентности современных специалистов

В статье освещается формирование профессиональной компетентности современных специалистов в аспекте использования в учебном процессе такой интернет-технологии, как электронная почта. Внимание акцентируется на сфере использования этой интернет-технологии в учебном процессе. Определен дидактический потенциал электронной почты, используемой в образовательных целях. Раскрыта сущность обучения с помощью электронной почты. Определены факторы, детерминирующие эффективность использования электронной почты как современной инновационной образовательной интернет-технологии, выяснены основные преимущества дидактического использования электронной почты как современного средства коммуникации. Выделен ряд ситуаций, типичных для работы преподавателя в системе электронного обучения. Сформулированы цели использования в учебном процессе электронной почты. Выделены общие и отличительные черты электронной почты и обычной почтовой службы. Определены педагогические условия использования электронной почты в учебном процессе.

Ключевые слова: интернет-технология, электронная почта, профессиональная компетентность, учебный процесс, средство коммуникации.

Danylyuk S. E-mail as a Means of Formation of Modern Specialists' Professional Competence

The paper deals with the highlighting of the formation of modern specialists' professional competence in the aspect of the usage of such Internet technology as e-mail in the educational process. Attention is focused on the sphere of usage of this Internet technology in the educational process. This sphere embraces: students' communication in a foreign language in the course of any project as well as thematically oriented communication with a certain group of students from another higher educational establishments. Besides, the didactic potential of e-mail, which is used for educational purposes, is defined. As for the didactic potential of e-mail, we should say that a teacher and students can use e-mail as an Internet technology to carry out the transfer of organizational and educational information, training materials and assignments as well as comments to them. The teacher can communicate with students. E-mail may function in the format of a consultation. The effectiveness of usage of e-mail is explained by the fact that it increases the motivation of the learner as well as it makes it possible to carry out productive collective thinking. The essence of learning with the help of e-mail is revealed. E-mail is intended for receiving and transmission of information, digital information resources at long distances. The factors that determine the effectiveness of using e-mail as a modern innovative educational Internet technology are outlined in the article. The main advantages of the didactic usage of e-mail as a modern means of communication are also found out. A number of situations, typical of a teacher's work in the system of e-learning, is singled out. Simultaneously aims of usage of e-mail in the educational process are formulated. Common and different features between e-mail and traditional mail service are determined. Pedagogical conditions of usage of e-mail in the educational process are defined.

Key words: *Internet technology, e-mail, professional competence, teaching process, a means of communication.*